

BESZÁMOLÓ A CESNUR BORDEAUX-BAN MEGRENDEZETT NEMZETKÖZI KONFERENCIÁJÁRÓL

Pessac, 2024. június 12–15.

NEMES MÁRK¹

Az új vallási mozgalmak tudományos vizsgálatát illetően Európa több egyedülálló szervezetnek is otthont ad. Közülük kiemelkedik az 1988-as alapítású olasz *Centro Studi sulle Nuove Religioni*, amely a szakterület legkiterjedtebb nemzetközi hálózata. E tudományos fórum meghatározó szerepet játszik kis- és alternatív vallási közösségekkel kapcsolatos tudományterületi diskurzusban, továbbá hiteles platformként egy transzparens kommunikációs közeget is biztosít a témával foglalkozó kutatók és a gyakorta elzárkózó új vallási közösségek képviselői számára. A szervezet világszerte ismert torinói könyvtárán kívül² leginkább alapítása óta évi rendszerességgel megrendezett konferenciáiról ismert. Ezek helyszíné évente változik, követve a nemzetközi szakmai diskurzus főbb frontjait. 2024-es rendezvényének a franciaországi Université Bordeaux Montaigne adott otthont.

A 2024-es konferenciát több okból is kivételesnek tekinthetjük. Ezen okok közül elsőként szükséges megemlékezni a CESNUR korábbi igazgatójának, PierLuigi Zoccatellinek (1965–2024) tragikus – és a konferencia időpontjában egészen közeli elhunytáról. Zoccatelli 1998 óta kulcsszerepet játszott a CESNUR működésében; a bordeaux-i konferencia szervezésében is több feladatért felelt. Személyének fontosságát mi sem mutatja talán jobban, mint a tény, hogy megüresedett pozíciója a CESNUR kötelékében (e cikk írásának időpontjában) továbbra is betöltetlenül áll. A 2024-es konferencia szervezőbizottsága így a bordeaux-i eseményt az ő emlékének és szellemi örökségének ajánlotta. A konferencia egyediségéhez hozzájárult annak 2024-es helyszíne is. Franciaország – egy nemzet, amely a *laïcité* alapján szigorúan elválasztott civil és vallási életéről ismert – határozottan merész választás volt egy új vallási mozgalmakkal foglalkozó konferencia helyszínének. Az olyan új vallások kutatóinak és képviselőinek megjelenése egy népszerű szekuláris egyetemi campuson, amelyek korábban heves társadalmi és politikai vitákat váltottak ki az országban

¹ A konferencián való részvételt a szerző számára a Laura and Lorenz Reibling Family Foundation (LLRFF) pénzügyi támogatása tette lehetővé.

² A könyvtárról a szerző a Tudományunk Műhelyei rovatban közölt korábban ismertetést.

– mint a Family Federation (ismertebb nevén Egyesítő Egyház), a Jehova Tanúi vagy épp a szcientológia – könnyedén a morális pánik célpontjává tehetné volna a rendezvényt. Bernadette Rigal-Cellard (Bordeaux Montaigne Université, Bordeaux, Franciaország), a konferencia házigazdája nyitóbeszédében mindezekre őszintén reflektált. Kitért arra, hogy Franciaországban a mai napig domináns paradigmának minősül az ún. „szektás narratíva”, amely alapul szolgál az olyan szektaellenes (*anti-cult*), vagy „szektafigyelő” (*cult watch*) szervezetek tevékenységéhez és támogatásához, mint a FECRIS, vagy a MIVILUDES. Rigal-Cellard ugyanakkor rámutatott: a Université Bordeaux Montaigne mindig is határozottan kiállt tudósai és diákjai mellett és nem ad helyt semmilyen külső nyomásgyakorlásnak, amely az egyetemen zajló a tudományos munkát akadályozná. A 2024-es rendezvény harmadik különlegessége tematikus fókusz volt, melyet az alábbi cím foglalt össze: „*The Contribution of Minority Religions to Society*.” A konferencia a konvencionális vallástudományból is ismert témák helyett (válság; pluralizmus; varázstalanítás és újravarázsolás; tradicionalizmus és innováció³) az idei rendezvényt a „*contribution*” (avagy hozzájárulás) témája felé terelte. Az alternatív vallásosság társadalomjobbító tevékenységére való összpontosítás lehetővé tette a vallási kisközösségek és társadalmakon átívelő konvencionális vallási mozgalmak dichotómiájának új alapokra helyezését, valamint a korábban már taglalt témák újragondolását.

Bernadette Rigal-Cellard nyitóbeszédét követően a konferencia Eileen Barker (London School of Economics) plenáris előadásával kezdődött. Barker tematikus áttekintést nyújtott a társadalmi hozzájárulások számosságáról, kitekintve ezek főbb irányaira: a vallás jogi definícióinak kritikájára, az civil és (vallási) lelkiismeret konfliktusaira, az alapvető emberi jogok megerősítésére. Kifejezett fókusszal ismertette az új vallási közösségek által felvetett lelkiismereti problémákra adott orvosi alternatívák pozitív össztársadalmi aspektusait, a közösségi és jóléti programok másodlagos szociális biztonsági háló-jellegét, valamint az oktatás, a művészi önkifejezés és alkotás innovatív formáit – kiemelve ezek között a társadalmi aktivizmust vagy a környezetvédelmet.

Barkert egy másik szakmai kiválóság, J. Gordon Melton (Baylor University) előadása követte, aki egy hasonlóan érdekes témát ismertetett az *Asian New Religions' Contributions to Society* szekció első előadójaként. Prezentációjának fókuszában a tajvani *Golden Mother* mitikus alakja állt, amely az 1950-es évek végén New Yorkban élő a kelet-ázsiai kisközösségek életében bírt kiemelkedő fontossággal. Melton kiemelte, e mitikus figura kultúraazonos és generációkon átívelő identitáserősítő közös nevezőként a tajvani bevándorló diaszpóra összetartó eleme volt. A panel második előadója Massimo Introvigne (CESNUR) a Tai Ji Men globális békemisszió-

³ Ezek a témakörök már felmerültek korábbi CESNUR konferenciák fókuszaként.

Lásd: <https://www.cesnur.org/conferenze.htm> Hozzáférés: 2024. 07. 13.

ját ismertette, külön figyelmet szentelve a „Sárkánytánc” és a „Világbéke harangja” értelmezési lehetőségeire. Mindkét esetben egy, a PierLuigi Zoccatellitől ismert „ezoterikus paradigma” (*esoteric paradigm*) kontextusaiban ismertette a vizsgált jelenségeket. Ezen ülésszak harmadik előadása során Bernadette Rigal-Cellard tartott irányított beszélgetést Canh Quang Tra-nal, a Cao Dai mozgalom tengerentúli missziójának vezetőjével a mozgalom vallásgyakorlatáról, világnézetéről és társadalmi hozzájárulásairól. Őket Bae Kyuhan előadása követte (Daejin University), aki a koreai Daesoon Jinrihoe mozgalom áttekintésére, valamint egy Koreában végzett, szociális hozzájárulásokat taglaló felmérés eredményeire fókuszált. Ötödik előadóként Benjamin Penny (Australian National University) a Weixin Shengjiao mozgalom fő alakjának, Wangchan Laozu karakterét elemezte történelmi-nyelvészeti irányból. Előadását Fiona Hsin-Fang Chang (Weixin Shengjiao College) prezentációja egészítette ki, aki Wangchan Laozu és a kortárs Weixin Shengjiao mozgalom spirituális kötődéseit ismertette.

A CESNUR-konferenciákon szokás új vallási mozgalmak képviselői számára lehetőséget biztosítani, hogy csatlakozzanak a szakmai diskurzushoz, mely során ismertethetik értelmezéseiket és személyes nézőpontjaikat az aktuális, őket (is) érintő kérdésekről. Erre kiváló példa volt a *Storming Zion Revisited: Militarized Raids and the Resurgence of Brainwashing Theory — Emic and Etic Perspectives* panel, amely a 'szektaként' megjelölt mozgalmakkal szembeni túlzott deterrenshasználat kérdéseit vizsgálta. A panelbeszélgetésben Susan Palmer (Concordia University), Alessandro Amicarelli londoni jogász, valamint Massimo Introvigne képviselte a moderáló szakmai kört. Beszélgetőpartnereik Maria Vardé (Buenos Aires University), Diana Cacciali (Institute of Applied Arts, Bahía Blanca), Camelia Marin (Soteria International, Koppenhága) és Martin Krajca (Masaryk University) voltak, akik a belső perspektíva képviselőiként személyes visszaemlékezésekkel tették élővé az excesszív hatalmi reakció vallási kisközösségekre mért hatásait.

Az első nap három párhuzamos szekcióval zárult, melyek az észak-amerikai vallási és társadalmi trendeket, a Tai Ji Men jogi küzdelmeit és a „új régi” vallások társadalomjobbító hozzájárulásait vizsgálták. Az említett szekciók közül a cikk szerzője az elsőn vett részt. Az ülésszakot Dyron Daughrity (Pepperdine University) nyitotta, aki a rendkívül polarizált kortárs amerikai vallásos társadalom történelmi háttéréről tartott átfogó előadást. Daughrity hangsúlyozta, hogy a jelenlegi társadalmi feszültség alapjául az 1960-as években egyre inkább szétváló – és politikai narratívát is felhasználó – vallási aktivizmus szolgált. Az úgynevezett *evangelical boom* határozott demarkációs vonalakat hozott létre az amerikai társadalom egészében. Daughrity rámutatott, hogy az Egyesült Államokban a vallásos lakosság ma már inkább a politikai álláspontok mentén oszlik meg, mint a vallási kérdések mentén. Ennek az eltolódásnak az egyik kortárs fejleményét Edward Irons (The Hong Kong Institute for Culture, Commerce and Religion) vizsgálta. Irons előadásában azt a kérdést tette fel,

hogy a tudósok tekinthetik-e aktív összeesküvési hálózatokat új vallási mozgalmaknak. A QAnon mozgalom példáján keresztül Irons számos párhuzamot vázolt fel a vallásosság és az összeesküvési teóriák között. Kiemelte a kollektív modern mítoszok szerepét, a közös materialitást, a szélesebb társadalmi egész komplementereként működő belső struktúrákat és a hatalom különálló csatornáit is. Előadásában mégis arra a következtetésre jutott, hogy a QAnonból még mindig hiányzik számos olyan szubsztantív elem, amely lehetővé tenné, hogy azt a kutatók teljes értékű, vagy akár proto-vallásként értelmezhessek.

E panel harmadik előadója egy ismert kanadai szektaellenes szervezet, az Info-Cult képviselőjében Sam Downs volt, aki az új vallási mozgalmak társadalmi egészhez való hozzájárulásait egy kevésbé optimista szemszögből ismertette. Előadásában az új vallási közösségek tagjainak kikerülési situációit taglalta, valamint kiemelte az Info-Cult aktív szerepét a kanadai aposztaták és kikerültek támogató csoportjainak létrehozásában és ún. *safe space* terápiás közösségek biztosításában. A „magas kontrollú csoportok” (*high control groups*) szélesebb kontextusában továbbá kitért a politikai radikalizmus, az összeesküvés elméletek és a szociális izoláció okozta elmagányosodás kérdéseire is. A délután Marie Gayte-Lebrun (University of Toulon) előadásával zárult, aki a katolikus spirituális és gazdasági revitalizáció egyedi példáját ismertette az USA gazdaságilag és szociálisan leszakadó régióban (*Rust Belt*). Esettanulmányában azt vizsgálta, hogy Steubenville (Ohio) hogyan éledt újjá a katolikus családok aktív közreműködésével, és hogyan mutathat követendő példát a vallási háttérből táplálkozó másodlagos szociális háló az elnéptelenedéssel, bűnözéssel és mélyszegénységgel szembeni harcban.

A második napot a *Jehovah's Witness Test* kutatási projekt nyilvános vitája nyitotta, mely során Emily B. Baran (Middle Tennessee State University), George D. Chryssides (York St John University) és Zoe Knox (University of Leicester) ismertették a projektet kezdeti eredményeit. A projekt célja a Tanúk társadalmi percepciójának figyelemmel kísérése több párhuzamos országban, a társadalmi toleranciának, együttélési konfliktusoknak és a társadalmi szerepvállalás változóinak vizsgálatával.

A második ülészak a Family Federation (ismertebb hazai nevén Egyesítő Egyház) helyzetét vizsgálta Japánban, mely során Massimo Introvigne ismertette az Egyesítő Egyház elleni elhúzódozó médiakampány hátterét és a Shinzo Abe meggyilkolását követő szektaellenes pánik fejleményeit. Őt a Family Federation képviselői és külső küldöttei követték: Tatsuki Nakayama (nemzetközi jogász, Japán) és Norishige Kondo (a Family Federation, Japán) az egyház Japánban való felszámolási folyamatának jogi összefüggéseit vázolták fel. Moriko Hori (a WFWP alelnöke és regionális elnöke) és Suzuko Hirschmann (az Egyesítő Egyház tagja) személyes történetek segítségével tette élővé e folyamatoknak hívekre gyakorolt hatását. A panel Michael Balcomb (a Family Federation európai és közel-keleti elnöke) összefoglalójával zárult, aki kiemelte a Japánban történt incidenst követő kigyűrűző társadalmi megbélyegzés, Európára is áterjedő hatásait.

A második nap ebédszünetében került megrendezésre az International Society for the Study of New Religions (ISSNR) éves általános ülése is. A világszervezet (amelynek a CENUR is tagja) ülésén az elnökségi tagokon kívül a fiatal kutatók igen széles köre is részt vett. Az ülésszakon meghatározásra kerültek az ISSNR 2024–2025-ös céljai, köztük a folyóiratuk, az *International Journal for the Study of New Religions* citációs szintjének emelése is.

Az ebédszünetet Donald Westbrook (San José State University) *Anticultism in France: Scientology, Religious Freedom, and the Future of New and Minority Religions* című könyvének bemutatója követte.⁴ A szerző és négy paneltagja (Miklovicz Attila (PTE), Massimo Introvigne, Eric Roux (Szcintológia Egyház Európai Irodája, Brüsszel, Belgium) és Bernadette Rigal-Cellard) alapos bevezetőt tartott a szcintológia kortárs helyzetéről és társadalmi elfogadottságáról Európában és kifejezetten Franciaországban. A panelisták kiemelték miképp változott a jelenlegi francia törvényhozás és hogyan erősödhetek meg egyes politikailag becsatornázott mozgalmak (FECRIS, MIVILUDES). Továbbá rámutattak ezen szervezetek morális pánikkeltő tevékenységére olyan feszült társadalmi közegekben, mint amilyen Franciaországé.

A konferencia második napja három párhuzamos szekcióval zárult, melyek a Jehova Tanúinak a civil hozzájárulásait, a szunnita háttérű *Ahmadi Religion of Peace and Light* mozgalmat, valamint a spirituális és médiummozgalmak előrelépéseit vizsgálták. Ezek közül a cikk írója az első szekciót látogatta meg, melyet Samuel Mancuso (La Sapienza University) előadása nyitott, aki a páciensautonómia védelmével kapcsolatos jogi sikereket, valamint az ún. alternatív vér management (*Alternative Patient Blood Management*) vonatkozásait vizsgálta. Mancuso hangsúlyozta, hogy a morális és lelkiismereti problémák elkerülése mellett⁵ az alternatív PBM egy biztonságos megoldást nyújthat a műtetre váró Tanúk számára. A második előadó, Shane Brady (ügyvéd, barrister, London) a Tanúk lelkiismereti szabadságért folytatott küzdelmeinek jogi mérföldköveit ismertette, kifejezetten a fegyveres szolgálat, a véleménynyilvánítás és a gyülekezés, valamint a vallásgyakorlat és önrendelkezés szabadságjogait illető előrelépéseire fókuszálva. Őt Reginald Akuoko Duah (University of Ghana) követte, aki a Tanúk nyelvalkotó és nyelvmegőrző munkájára mutatott rá Ghána soknyelvű rurális területein. A panel George D. Chryssides előadásával zárult, aki az Egyesült Királyságban működő Tanúi ún. Jah-Jireh Otthonok (*Jah-Jireh Homes*) sajátos idősgondozó létesítményeit mutatta be.

A konferencia harmadik és egyben utolsó napja négy szekcióval nyitott, melyek ezoterikus és New Age kérdésköröket, a koreai társadalomban megjelenő új vallások sokféleségét az iszlám és új vallásosság kérdéseit, valamint a Jehova Tanúinak affiliációs

⁴ A cikk írásának időpontjában ez a *Cambridge Elements in New Religious Movements* sorozat legfrissebb tétele.

⁵ Jehova Tanúi elutasítanak mindenfajta vérátömlesztéssel kapcsolatos orvosi eljárást és helyette az ún. vérmentes, vagy alternatív vérmanagement-et alkalmazó eljárásokat preferálják.

és diszaffiliációs folyamatait vizsgálta. Az utóbbi szekció a szerző, Nemes Márk (MMA MMKI) előadásával kezdődött, aki a kelet-közép európai sérült kollektív identitás átörökítését, valamint a hazai Tanúk esetében ennek feldolgozását és újraértelmezési mechanizmusait ismertette három vizsgált generáció kvalitatív esettanulmányain keresztül. Őt Edward Graham-Hyde (University of Central Lancashire) követte, aki az Egyesült Királyságban Tanúk között végzett életútinterjúk kutatásába vezette be a hallgatóságot. A panel utolsó előadója Ollimatti Peltonen (Jehova Tanúinak Európai Szövetsége, Selters) a mozgalomból való kilépést követő újracsatlakozási folyamatok jellegzetességeit ismertette, kiemelve a metódusok számosságára, valamint összetett hátterére (csendes eltávolodás, aktív diszaffiliáció, közösségi kizárás).

A délutánt a *La Luz del Mundo* evanglikál megújulási mozgalommal foglalkozó plenáris ülés nyitotta. Rosita Šorytè (European Federation for Freedom of Belief, Róma és Torino), Donald Westbrook, Massimo Introvigne és J. Gordon Melton prezentációi révén a résztvevők megismerhették a mozgalomban lezajló átalakulási folyamatokat is, melynek katalizátora a karizmatikus vezető bebörtönzése, a felerősödő fegyveres erőszak, valamint a COVID-19 pandémia volt. A szakmai nézőpontokat Delfino Guillen (La Luz del Mundo, Houston) és Bigvai Estrada (La Luz del Mundo, San Diego) kommentárjai és émikus nézőpotjai tették színesebbé.

A harmadik nap délutáni szekciói a Family Federation társadalmi hozzájárulásait, a litván gyökerű újpogányságot, makedón, cseh és román alternatív mozgalmak társadalmi hozzájárulásait, valamint az új vallási mozgalmakkal kapcsolatos konfliktusokat és vitákat tárgyalták. A litván panelt Milda Ališauskienė (Vytautas Magnus Universtiy) előadása nyitotta, aki a Romuva mozgalom és a Visaginas Church példáin keresztül elemezte a vallásszabadság trendjeit a posztoszocialista Litvániában. Őt Eglė Aleknaite követte (Vytautas Magnus Universtiy), aki említett neopogány szerveződés „öko-vallási” jellegét elemezte (*ecological religion*). Aleknaite továbbá aláhúzta a natív emergens vallási mozgalmak fontosságát a nemzeti kultúra fenntartásában, valamint a *Romuva* és más természetközeli vallások szerepét a szovjet kommunizmus alatt radikálisan materialistává vált világ újrarázsolásában (*re-enchantment*). A szekciót Audrius Beinorius (Vilnius Universtiy) történelmi áttekintése zárta, aki a litván Roerich Society 1930 és 1990 közötti tevékenységét vizsgálta, rámutatva mozgalom szovjet elnyomás alatti túlélésére és '89-es újjáalakulását követő alulról szerveződő struktúrájára.

A 2024-es konferencia záró plenáris panelje a dél-afrikai *Revelation Spiritual Home* mozgalmat tárgyalta. Massimo Introvigne a mozgalom történetére, Tshidiso Gama és Palesa Hloele (African Hidden Voices Research Institute) pedig szemantikai részletekre fókuszálva mutatták be ezt a sajátos őshonos dél-afrikai spirituális mozgalmat (*South-African indigenous spirituality*). A negyedik panelista, Thembi Tulwana (Revelation Spiritual Home, Johannesburg, Dél-Afrika) a Revelation Spiritual Home mozgalom mitológiai és egzisztenciális-ontológiai narratíváit ismertette, akit Rosita

Šoryté követett. Šoryté előadásában a dél-afrikai vallásszabadsággal kapcsolatos kérdéseket taglalta, elővetítve ezzel a jövő évi konferencia fókuszát. A szakmai találkozó maradandó emlékeztetővel zárult a résztvevők számára. Ismételten nyilvánvalóvá vált, hogy egy olyan érzékeny témát, mint a vallás és vallásosság – különösen az új vallásokat – helyrehozhatatlanul károsíthatja a tudományos félreértelmezés, az alaptalan társadalmi gyanakvás, vagy a túlzott állami beavatkozás.

Ugyanakkor az is láthatóvá vált, hogy az új vallási mozgalmak pontosan határterületi – néha akár transzgresszív – jellegükből adódóan képesek érdemi pozitív hozzájárulásokkal gazdagítani az őket befogadó társadalmat. Technológiai innovációval, alternatív megoldásokkal, másodlagos vagy kiegészítő szociális hálóként, vagy épp identitásbiztosító erőként ezen mozgalmak tudományos vizsgálata egy egyre inkább elidegenedő kortárs világban szükségeszerű és elengedhetetlen. Az új vallások nem csupán megoldásként tudnak szolgálni a modernitás krízishelyzeteire, de egyben önreflexiós lehetőséget is nyújtanak a vallásos érzetű személynek, és felfedik a vallásfejlődés olyan alapvetően humán mechanizmusait, amelyek egyéb esetben a történelem távolsága miatt rejtve maradnának a vizsgálódó kutató számára. Az összességében három napos szakmai fórum (valamint az ezt követő negyedik, informális kirándulással teli nap) határozottan egyedülálló és felbecsülhetetlen értékű volt. Az ilyesfajta összejövetelek természetüknél fogva ritkák, ugyanakkor pontosan a ritkaságuk biztosítja azt, hogy a szakterület legkiválóbb kutatói, valamint kutatásuk tárgya is garantáltan megjelenik a megszervezett rendezvényen. A résztvevők sokfélesége és a szakmai álláspontok ilyen közegben történő ütköztetése a legdinamikusabb és hatékonyabb módja a szaktudás elsajátításának. Ebből adódóan a cikk szerzője hálás, hogy betekinethetett az NRS⁶ legmagasabb szakmai műhelyeinek munkájába és fiatal kutatóként izgatottan készül a 2025-ös konferenciára, amelyre – ha a 'pletykák' igazak – a dél-afrikai Johannesburgban kerül sor.

⁶ New Religions Studies